

KIRGIZİSTAN-TÜRKiYE MANAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

KIRGIZİSTAN-ÇİN İLİŞKİLERİ (1992-2018)

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Şeyda ÇEVİKEL

Danışman

Doç. Dr. Mustafa BIYIKLI

BİŞKEK 2019

ÖZ

Yazar	: Şeyda Çevikel
Üniversite	: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi
Anabilim Dalı	: Uluslararası İlişkiler
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	: XIX+166
Mezuniyet Tarihi	: 25/06/2019
Tez Danışman(lar)ı	: Doç. Dr. Mustafa Bıyıklı

KIRGIZISTAN- ÇİN İLİŞKİLERİ (1992-2018)

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Orta Asya konum itibariyle dünyadaki üç büyük güç olan Amerika Birleşik Devletleri, Rusya ve Çin'in kendi çıkarları doğrultusunda hâkim olmak istediği bölgeler listesinde yer almıştır. Çin ise bu bölgede güvenlik endişelerini gidereceği ve enerji ihtiyaçlarını karşılayabileceği hamleler yapmakta ve bunların doğrultusunda Orta Asya ülkeleriyle iyi ilişkiler kurmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda büyük güçlerden Çin ve Orta Asya'nın küçük ama stratejik öneme sahip ülkesi Kırgızistan arasındaki ilişkiler de Çin'in çıkarları, bunun Kırgızistan'a etkileri bağlamında gelişmektedir.

Çin için yanı başındaki Kırgızistan enerjiye ulaşacağı ülkelere giden transit bir konuma sahiptir. Bunun yanı sıra, Sincan Uygur bölgesindeki hareketleri ayrılıkçı olarak nitelendiren Çin için, bu bölgedeki halk ile Kırgızistan'daki Uygur nüfusunun etkileşim kurmaması da önemlidir. Bu sebepten genel anlamda Orta Asya ülkeleri ile iyi komşuluk, karşılıklı yarar, iç işlerine karışmama ve bağımsızlığa saygı düşünceleriyle dış politikasını şekillendiren Çin, bir Orta Asya ülkesi olan Kırgızistan ile de aynı politikaları sürdürmektedir. Aynı zamanda da Kırgızistan'ın ekonomik anlamda gelişmesini sağlaması ve dolayısıyla istikrarlı politikalar üretmesi için Kırgızistan'a yatırımlar yapmaktadır.

Çalışmada; iki ülkenin siyasi gelişimi incelenmiş; iç politika ve dış politikanın etkileşimi ve liderlerin davranışlarının ülkelerin politikalarını nasıl şekillendirdiği görülmüş ve değerlendirilmiştir. Kırgızistan-Çin ilişkilerinde baskın konuların; sınır sorunu, Uygur sorunu, askeri ilişkiler gibi güvenlik konularından; Şanghay İşbirliği Örgütü'nün etkisinden ve Kırgızistan ve Çin'in ekonomik ilişkilerinden yola çıkarak ilerlediği görülmüş ve bunlara bağlı kalınarak iki ülkenin ilişkileri ele alınmıştır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Kırgızistan'ın siyasi gelişim süreci ve dış politikası, ikinci bölümde Çin'in siyasi gelişim süreci ve dış politikası, üçüncü bölümde de Kırgızistan-Çin ilişkilerinin 1992-2018 yılları arasında geliştiği odaklar incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kırgızistan, Çin, Dış Politika, Güvenlik, Sınır Soru , Uygur Sorunu, Askeri İlişkiler, Ekonomik ilişkiler

КЫСКАЧА МАЗМУНУ

Даярдаган	: Шейда Чевикел
Университет	: Кыргыз-Түрк Манас Университети
Багыты	: Эл аралык мамилелер
Иштин сыпаты	: Магистрдик иш
Беттердин саны	: XIX+166
Бүтүрүү датасы	: 25/06/2019
Илимий жетекчилери	: Доц.др. Мустафа Быйыклы

Кыргызстан-Кытай мамилелери (1992-2018)

Советтер Союзу тараган соң Борбор Азия, дүйнөдөгү эң чоң үч держава аталган АКШ, Россия жана Кытайдын өз кызыкчылыктарынын негизинде үстөмдүк кылууну көздөгөн аймактардын катарына кирген. Ал эми Кытай, бул аймактагы коопсуздукту сактоо менен энергетикалык муктаждыктарды камсыздоо аракеттерин жүргүзүп, буга ылайык Борбор Азиядагы өлкөлөр менен тыгыз мамиле түзүүнү көздөөдө. Буга ылайык, улуу державалардын бири Кытай менен Борбор Азиянын чакан, бирок стратегиялык мааниге ээ өлкөсү болгон Кыргызстандын ортосундагы мамилелер дагы Кытайдын кызыкчылыктары болуп, анын Кыргызстанга болгон таасиринин негизинде өнүгүп келүүдө. Кыргызстан, Кытай мамлекети үчүн энергия булагы болгон өлкөлөргө алып баруучу транзиттик аймак болуп саналат. Муну менен бирге Шинжаң-Уйгур автоном районундагы кыймылдарды сепаратисттик кыймыл катары мүнөздөгөн Кытай үчүн, бул аймактагы эл менен Кыргызстанда жашаган уйгур улутундагылардын өз ара байланыш түзөө албаганы дагы маанилүү. Бул себептен улам Борбор Азия өлкөлөрү менен жакшы коңшулук мамиле түзүү, эки тараптуу пайда, ички мамилелерге кийлигишпөө жана көз карандысыздыгын урматтоо ойлору аркылуу тышкы саясатын калыптандырган Кытай, Кыргызстандын экономикалык жактан өнүгүүсүнө шарт түзүп, бекем, туруктуу саясат куруусу үчүн өлкөгө инвестиция жасоодо.

Бул эмгекте, эки өлкөнүн саясий өнүгүүсү изилдөөгө алынып, ички жана тышкы саясат ортосундагы өз ара аракеттенүүлөр жана башкаруучулардын жүрүм-турумунун өлкө политикасына кандай таасир берээри каралды жана баа берилди. Кыргызстан-Кытай мамилелеринин башкы маселелери: чек ара маселеси, Уйгур маселеси, аскердик мамилелер сымал коопсуздук маселелери экендиги; Шанхай Кызматташтык Уюмунун (ШКУ) таасиринен жана Кыргызстан менен Кытайдын экономикалык мамилелеринен жолго чыгып, алдыга жылганы байкалды. Булардын негизинде эки өлкөнүн мамилелерине анализ жасалды.

Изилдөө иши үч бөлүмдөн турат. Баштапкы бөлүмдө Кыргызстандын саясий өнүгүү процесси жана тышкы саясаты, экинчи бөлүмдө Кытайдын саясий өнүгүү процесси жана тышкы саясатына изилдөө жүргүзүлөт. Ал эми үчүнчү бөлүмдө, Кыргызстан-Кытай мамилелеринин 1992-2018 жылдар аралыгындагы өнүгүү этаптарына басым жасалат.

Ачкыч сөздөр: Кыргызстан, Кытай, тышкы саясат, коопсуздук, чек ара маселеси, Уйгур маселеси, аскердик кызматташтык, экономикалык мамилелер

АБСТРАКТ

Автор	: Шейда Чевикел
Университет	: Кыргызско-Турецкий университет “Манас”
Направление	: Международные отношения
Тип диссертации	: Магистерская диссертация
Количество страниц	: XIX+166
Дата выпуска	: 25/06/2019
Научный руководитель(и)	: Доц. Др. Мустафа Быйыклы

Взаимоотношения Кыргызстана и Китая (1992-2018)

После распада Советского Союза Средняя Азия в целях своей выгоды стремилась доминировать над странами мировых держав (США, Россия и Китай). В то же время Китай стремится сохранить безопасность, снять напряжение и снабдить себя электричеством, в следствие старается построить тесное отношение со странами Центральной Азии. Отношения между великой державой и маленькой страной Центральной Азии как Кыргызстан имеет большое стратегическое значение. Для Китая сотрудничать с Кыргызстаном выгодно, поэтому отношение между двумя странами с каждым годом развиваются. Кыргызстан для Китая является транзитной территорией по которой проводится путь в страны источников энергии. Вместе с тем, движения Синьцзянском-Уйгурском автономном районе Китай оценивает как сепаратическое движение. Для КНР важно чтобы уйгуры не имели связи с уйгурами которые проживают в Кыргызстане. Поэтому иметь дружеские отношения между Центральной Азии взаимовыгодное решение. Не вмешиваясь на внутренние отношения и проявляя уважительное отношение к независимости отдельных стран Китай стремится укрепить свою внешнюю политику. К примеру, создает благоприятные условия для улучшения экономики Кыргызстана, также делает большие инвестиции для создания сильной и стабильной политики страны.

В настоящей дипломной работе были исследованы: политические развития обеих стран; влияние взаимодействий внешней и внутренней политики и отношения лидеров на создания внешней политики страны. И следуют основные вопросы кыргызско-китайских отношений: проблемы границы, волнения уйгур, военные отношения стран, влияние Шанхайской организации сотрудничества и анализируя кыргызско-китайских отношений можно увидеть развитие отношений между странами на основе этого проведен анализ.

Данная научная работа состоит из трех глав. В первой главе рассмотрен процесс развития политики Кыргызстана и его внешняя политика. Во второй главе процесс развития политики Китая и внешняя политика страны, в последней главе особенности кыргызско-китайских отношений в 1992-2018 годах.

Ключевые слова: Кыргызстан, Китай, внешняя политика, безопасность, проблемы границ, волнения уйгур, военные и экономические отношения.

ABSTRACT

Author	: Şeyda Çevikel
University	: Kyrgyz-Turkish Manas University
Department	: International Relations
Dissertation Type	: Master thesis
Number of pages	: XIX+166
Graduation date	: 25/06/2019
Thesis Advisor(s)	: Doç. Dr. Mustafa Bıyıklı

KYRGYZSTAN- CHINA RELATIONS (1992-2018)

After the dissolution of the Soviet Union, the United States, Russia and China as great powers wanted to dominate in Central Asia. In the region, China has been making moves in order to overcome its security concerns, supply with its energy needs and to make good relations with Central Asian countries. In this context, the relations between China, one of the great powers, and Kyrgyzstan, a small but strategically important country of Central Asia, are also developing in the context of the China's interests and its influence on Kyrgyzstan.

Kyrgyzstan next to China has a transit location to countries where it will reach energy. In addition to this, it is also important for China, which describes the movements in the Xinjiang Uighur region as separatist, and the people in this region and the Uighur population in Kyrgyzstan do not interact. For this reason, China, which has shaped its foreign policy with Central Asian countries in terms of good neighborliness, mutual benefit, non-interference and respect for independence, maintains the same policies with Kyrgyzstan, a Central Asian country. At the same time, it invests in Kyrgyzstan to provide economic development of Kyrgyzstan and therefore to produce stable policies.

In this study, the political development of the two countries is examined. Interaction between domestic policy and foreign policy and how the behavior of leaders shape the policies of countries have been seen and evaluated. The dominant subjects in Kyrgyzstan-China relations are security issues such as border problem, Uighur problem, military relations; the impact of the Shanghai Cooperation Organization and the economic relations between Kyrgyzstan and China. The relations of the two countries are dealt with accordingly that.

The study consists of three chapters. In the first chapter, the political development process and foreign policy of Kyrgyzstan, in the second chapter China's political development process and foreign policy, in the third chapter, the focus of Kyrgyzstan-China relations between 1992 and 2018 was examined.

Key words: Kyrgyzstan, China, Foreign Policy, Security, Border Issues, Uyghur Issues, Military Relations, Economic Relations